

PLASTİK SANATLAR EĞİTİMİNDE DESEN ÇALIŞMALARI

*Doç.Dr. Ümran BULUT**

ÖZET

Desen çalışmak akılcı bir yöntem olarak plastik değerlerin, sanat terimlerinin ve kuramının öğrenileceği bir süreçtir. Bu süreç barındırdığı etkileyici ve eğitici dili ile kültürel ivmeyi yükselten yapıya sahiptir.

Günümüzde çok daha kültürlü nesiller yetiştirilmesi gerekliliği, resim öğretmeni adaylarının sanatın özünü kavramasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle resim öğretmenliği lisans programında desen derslerine yeterli zaman ayrılmalıdır.

Anahtar Sözcükler : Desen, kültür, yöntem, sanat, eğitim.

VISUAL ARTS EDUCATION AND DRAWING

SUMMARY

Working on "drawing" means a process of learning of art terms, arts theories and artistic values in a class of painting at the university.

This process is the main structure in this type of atelier work which ensures educational and enthusiastic impressions in order to improve the general culture of our students as well. In the Faculty of Education, this aim remains more important since we wish our students to understand the essential of the Art Education. Therefore, we suggest to spare more course time for drawing classes in programs of education of painting.

Key words : Drawing, process, culture, art, education.

Ülkemizde ilköğretim döneminde sürdürülen resim dersleri, çocuğun sanata duyarlı yetişmesi; kültürü, estetiği tanınması açısından son derece önemlidir. Bağımsız düşünme ve

yargı yeteneklerini harekete geçiren, sürekli dinamik kılan resim dersleri, öğrencilerin bireysel ve toplumsal olarak gelişmesini sağlarken, uygar ve çağdaş toplumun oluşumunda da etkin bir rol üstlenir. Amaç: çocuğun düşünmek, araştırmak, yaratmak, üretmek, paylaşmak, sevmek fiillerini yaşaması, ileride sosyal, yaratıcı, demokratik, sevgi dolu bir birey olma yolundaki ilk adımı atmasıdır.

Çağdaş eğitim sistemlerinin insanlık eğitimine yöneldiği günümüzde hümanist düşünceyi barındıran bu kavramlara duyulan gereksinim, hiç şüphesiz resim derslerinin ve öğretmenlerinin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Dolayısıyla resim öğretmeni yetiştiren programlar, bilgi çağı ve teknolojiye paralel olarak gelişen yaratıcılığın ve düşünmenin önemine uygun hazırlanmalıdır. Çünkü düşünme ve yaratıcılık toplumun sanata bilinçle yaklaşmasına yardımcı olacağı gibi aynı zamanda da sanatın yaygınlaşmasını, sürekli olmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda ele alınan sanat eğitimi ve onun vazgeçilmez alanı olan resim dersleri, çağdaş sanatla ilişki kurmak zorunda olduğu gibi geçmişi de değerlendirme durumundadır. Bu görüşümüz, Cézanne'nın yaptığı açıklama ile örtüşmektedir: "İnsan için karanlıklarda büyümek ne kadar da zordur; mantarlar gibi, kendilerinden önceki sanatçı kuşaklarını bilmeyerek büyümek... Birşey bilmeyenler birşey bilenlerin kendi yollarını tıkadıklarını sık sık düşünürler. Oysa, tam tersine, onlardan rehberlik, öncülük, yol gösterme isteyebilirlerdi." (Gollwitzer, 1976). Cézanne'ın da belirttiği gibi sanatla ilgili tüm çalışmalar önceki çalışmaları da içine almalıdır. Temel bilgi, öğrencilerin ileride yapacakları araştırmalar için kaynak olacaktır. Özellikle 1. sınıfta yapılacak desen araştırmalarında amaç, resim terimleri ve plastik ölçütlerle tanışılmasıdır. Üniversiteye kadar sanatla pek ilgilendirilmemiş öğrenci grupları ile açılan resim öğretmenliği lisans programında bu tanışma son derece önemsenmelidir. Bu konuda Corot'nun bir anısı bizler için aydınlatıcı olacaktır: "İki adam sohbet için benim yanımda durdular. Onları çizmek istedim ve kafalarından başladım. Fakat sonra yürümeye karar verdiler ve kağıdındaki şey sadece onların kafalarından parçalardı. Bir başka sefer, bir kilisenin merdivenlerine oturmuş çocukları gördüm; tam onları çizmeye başladığımda, anneleri çağırdı. Böyle olunca da, çizim defterimi burada, alın ve saç tokaları ile doldurdum. İlerde bir çizimi tamamen bitirmeden eve girmeme sözü verdim, kendi kendime. Şimdi artık çok hızlı çiziyorum, çünkü bu tip bir çalışmada ancak böyle yapabilirsiniz! Otururum ve çok süratli bir şekilde bir grup kişiyi gözlerimle düşünürüm. Eğer birkaç dakika için bile orada duruyorlarsa, karakterleri ve duruşları hakkında kağıt üzerine genel bir fikir aktarırım. Eğer daha da fazla kalırlarsa bir-iki detayı ekleme fırsatını bulurum." (Gollwitzer, 1976). Okuduğumuz açıklamadan anladığımız: desen çalışmanın görmeye bağlılığı kadar, fikrin tasarlanıp biçimlendirildiği zihinsel bir süreç olduğudur. Böylece öğrenci akılcı bir eylem içinde, sanat üretiminin gerçeğini algılayabilecektir. Cézanne, ressamın iki şeye ihtiyacı olduğunu şu şekilde açıklamıştır. "Ressamın iki şeye ihtiyacı vardır: gözleri ve beyni. Her ikisi de her birine yardım etmek zorundadır. Her ikisinin de çalıştırılması gereklidir. Göz için doğanın çalışılması, beyin için izlenimlerin mantık oluşturması esastır." (Gollwitzer, 1976). Böylece, desen çalışmanın, sanat bilincinin geliştirilmesindeki rolünü resim sanatı tarihinden birçok örnekle kavramak mümkündür.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

14. yüzyılda Cennini plastik sanat eğitiminin temelinde biçimi dış görünüşü ile görebilmenin önemini belirtir. Deseni, "Zafer kemeri ve ressamın kılavuzu" (Genç, 1998) şeklinde açıklar.

Leonardo, "Desen Bilimi" tanımını yapan ilk büyük sanatçı olarak aynı zamanda olayın içsel boyutunu vurgulamıştır. "Kalıp, ne kadar da güzellik algılar, gözlerle." (Gollwitzer, 1976). Michelangelo ise ilk açılan okulu "Desen okulu" olarak adlandırmıştır. 16. yüzyılda desen, sanatsal tasarımın bir başka deyişle sanatların kökü ve temeli olmasıyla önemsenmiştir. Bunu Michelangelo'nun açıklamasından aktarıyoruz.: "Desen tüm sanatların kökü ve tüm resimlerin ruhu ya da gerçek kaynağıdır. Çizim yapmayı öğrenen ve bunu başaran kişi için söyleyeceğim şey: bu kişi gerçek bir hazinedir. Çünkü fırçasıyla, herhangi bir taş kuleden daha yüksek figürler oluşturabilir." (Gollwitzer, 1976). Yüzyıllar sonra bu görüşü Ingres: "Desen sanatın namusudur." (Fleming, 1995) sözü ile desteklemiştir.

17. yüzyılda Fransa'da yapılan konferanslarda kuvvetlenen bu görüş özellikle Poussin'in "Resimde bir fikri anlatan şey sadece desendir" açıklaması (Fleming, 1995) ile pekişmiştir. Rembrandt da bu konuda resimden önce desen bilgisinin gerekli olduğunu belirtmiş hatta sanat eğitiminde en önemli aşamanın desen çalışmak olduğunu söylemiştir.

19. yüzyıl, klâsik anlayıştan farklı çizgilerin kullanılması ile betimlemenin gücünün azaldığına işaret eder. Ancak plastik sanat eğitiminin temelinde biçimi görebilmenin önemini Matisse şöyle belirtir: "Desen seçmek, ayıklamak, doğanın özünü göstermektir." Degas ise "Desen biçim değildir, biçimi görme tarzıdır." derken aynı görüşü paylaşır.

20. yüzyıla gelindiğinde Kandinsky, desen eğitiminin tanımını: "Bir nesnenin dış görünüşünü değil de, onu oluşturan öğelerin gözlemlenmesi ve çizilmesinin eğitimi" (Lindsay, Vergo, 1994) şeklinde yapar. Bu görüş, Klee'nin desenin kavramsal ya da plastik bir anlatım aracı olduğunu açıklaması ile birleşir. Klee'nin daha sonraları çizginin metafiziği üzerinde yaptığı kuramsal açıklamalar, resim sanatında yeni fikirlerin doğuşuna yardımcı olmuştur. 20. yüzyılın sonunda günümüzde ise, desen çalışmaları neoklâsiklerle yeniden klâsik çizgilere dönmüştür.

I. Dünya savaşında birçok Alman dışavurumcu ressamın desenleri ile savaşı protesto etmeleri; yani soyuttan somut çizime geçiş, çizgi öğesinin düşünsel ve anlatımsal bir güç olduğunu, bir kere daha kanıtlar. Böylece desenin, düşünsel bir çizgi yumağı olarak resim eğitiminde kullanılmasının gerekliliği pekişir.

Sonuç olarak, desen eğitiminin, akademik anlamda, görme ile gelişerek, duyguları anlatan, kompleks bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Bu süreç etkileyici ve eğitici bir dili barındırır. Şöyle ki: resimde plastik değerlerin desen aracılığı ile öğrenileceği bilinmektedir. Ancak desenin kültürel ivmeyi yükseltici gücü, hiç unutulmamalıdır. Yani desen çalışmaları, öğrencinin estetik tavrını olgunlaştıracaktır. Öğretmen adayının ileride, öğrencisinin yaratıcılığını keşfetmesi yolunda çaba göstereceği unutulmadan bu tavır, önemsenmeli ve resim-iş öğretmenliği lisans programında desen eğitime yeterli zaman ayrılmalıdır. Konuya, resim öğretmenlerinin sanatçı kişiliklerinin önemi açısından bakıldığında; çok daha kültürlü nesiller yetiştirilmesi için bu bilincin geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Buradan

da, alan bilgisinin içinde desenin yoğun olarak yer almasının şart olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ne yazık ki Eğitim Fakülteleri'nde uygulanan programda desen derslerinin saatleri son derece kısıtlı ve yetersiz durumdadır. Bu uygulamadaki yanlışlığın önüne geçildiği takdirde resim öğretmenliği lisans programı, resim öğretmeni adaylarına öncelikle sanatın özünü kavratmayı amaçlayacak, öğrencilerin yapıcı tavırlarını güçlendirecek, çağdaş ve akılcı bir yöntemi uygulamış olacaktır. Böylece, estetik beğenisi de gelişmiş bir öğrencinin teknik öğretimi ve bilgi donanımı ile öğretmenlik meslek bilgisini kazanması zor olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Fleming, W. (1995), *Arts And Ideas*, Orlando: Harcourt Brace Company
- Genç, A. (1998), "Resim Çizme Sanatı ve Sanatçının Temel Eğitimi 2". *Türkiye'de Sanat Dergisi*, 35, s.60-68.
- Gollwitzer, G. (1976), *Express Yourself in Drawing*, New York.
- Lindsay, K., Vergo, P. (1994), *Kandinsky, Complete Writings On Art*. New York: Da Capo Press.